

Kisvejke

Kisvejke a Dél-Dunántúli régióban, Tolna megyében, a Bonyhádi kistérségben található a Völgység északi részén, Dombóvártól és Bonyhádtól is megközelítőleg egyező távolságra. Kisvejke jellegzetes halmazfalu, a falu szerkezet szabálytalan, viszonylag tömör beépítettséggel. Lakossága 392 fő, területe 1133 ha.

A régészeti leletek tanúsága alapján a település környéke már a bronzkor óta lakott. A XIV. században királyi birtok volt. A középkori falu a közeli Csókafői-völgyben állt. Valószínűleg a török hódoltság idején elpusztult, mert 1696-ban néptelen pusztaként írták le. A XVIII. század elején magyar telepesek érkeztek ide, és újraéledt a falu. A sajátos történelmi múlttal rendelkező térségben évszázadokon keresztül együtt élt több nemzetiség: magyar, szerb, német és zsidó. 1945 után a területek kultúrája még tovább színesedett a betelepített felvidékiek és székelyek hagyományaival.

A kisvejkei mikrotérséghez hét település tartozik: A térség szoros közigazgatási együttműködése már a rendszerváltást megelőzően létrejött: Lengyel, Závod, Mucsfa és Kisvejke közös tanács irányítása alatt állt. Ezek a falvak a termelőszövetkezet keretein belül is közösen gazdálkodtak. A térségben az éghajlat és a talajadottságok igen kedvezőek a mezőgazdasági tevékenység számára. A gyümölcsstermesztéshez és -értékesítéshez, valamint a szövetkezethez Kisvejke, Závod és Lengyel kötődik igazán szorosan.

A terület vonzáskörletileg egy központúnak mondható, hiszen Bonyhádon kívül nincs más centrumtelepülés, amely kiterjedt szolgáltatási és intézményi hálózattal rendelkezik. A várost nem kerülte el a gazdasági átalakulás, de napjainkig szerencsésnek mondhatja magát, mert a korábbi nagy termelő egységek átalakulása a 90-es évek első felében kevés problémával járt. A falvak lakosságának megélhetésében a nagyüzemi mezőgazdaság játszott a legnagyobb szerepet, s ennek átalakulása sok munkahely megszűnésével járt. Súlyosbította a helyzetet a központi fejlesztési programok Tolna megyét elkerülő, perifériára szorító összetétele.

A térség legfontosabb problémája a magas munkanélküliség. Ennek főbb okai a vállalkozások alacsony pénzügyi és szellemi tőkeellátottsága, az uniós gondolkodásmód hiánya, alacsony és piacképtelen lakossági képzettség, nehezen motiválhatók a térségben élő emberek, hiányzik belőlük az önbizalom, a kezdeményező készség és az identitástudat is. A munkanélküliek és az előregedő

lakosság szociális ellátása komoly önkormányzati terhet jelent. A fiatal szakképzetlen munkaerő a városokba vándorol. A nehezen megközelíthető kis településeken a legalacsonyabb a vállalkozói kedve, itt többnyire csak vegyes- és italbolt, valamint néhány, egyéb tevékenységet folytató egyéni vállalkozó működik. Ezeken a településeken a legnagyobb foglalkoztató többnyire az önkormányzat, vagy a feldolgozóipari, vagy mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozások.

Kajszi alapú közösségfejlesztés

Kisvejké vidékén már régóta tudatosan figyelnek a térség fejlesztésére, ami valószínűleg annak köszönhető, hogy a településvezetők időben felismerték, hogy rövid időn belül tenni kell valamit a széteső termelészövetkezetek után maradt úr megszüntetése érdekében. Itt és a környező településeken az egykori TSZ-től örökölt kajszi ültetvényekre alapulva az egész térség gazdaságát meghatározó gyümölcsstermesztés fejlődött ki az elmúlt közel másfél évtizedben. A Závod, Lengyel, és Kisvejké települések alkotta mikrotérségben számos termelő kiegészítő jövedelmét jelenti a gyümölcsös; nem egy személy alkalmazottként dolgozik a termelésben, és a jól működő ágazatból származó jövedelem a falvak külső képén is meglátszik.

Az 1990-es évek végén Kisvejké hat másik településsel együtt az egyik akkori vidékfejlesztési programba való bekapcsolódáshoz önkéntes kistérségi társulást hozott létre. A program során sikerült megalapozni a fejlődés útjait, amelyek a jelenlegi szövetkezeti termelés sikeréhez nélkülözhetetlenek voltak. Az akkori programban nagy szerepet kapott a mezőgazdaság, annak környezet tudatossá tétele, a feldolgozás és értékesítés segítése, a mezőgazdasági szaktanácsadás, oktatás és a helyi humán erőforrás fejlesztése.

Az 1990-es évek elején megszűnt a Kisvejké központú helyi TSZ. A környék lakosai közül sokan kisebb-nagyobb területekhez jutottak az akkoriban kb. 60 hektáros kajszi ültetvényből. A kezdeti kevésbé sikeres próbálkozásokat követően (az egyéni értékesítés terén igen nagy nehézségeket tapasztaltak a gazdák) hamar egyértelművé vált, hogy a termelők összefogásával a gyümölcs értékesítéséből jelentős jövedelem származhat. Ennek eredményeképpen 1998-ban hivatalosan is megalakult a Kisvejké Térségi Gyümölcserképező Szövetkezet.

A kezdeti 8 tagból napjainkra kb. 80 tagja lett a szövetkezetnek. Rajtuk kívül számos termelő továbbra is önállóan gazdálkodik, esetleg csak az értékesítést oldja meg a szervezeten keresztül. A TSZ-ből megörökölt 60 hektár helyett ma már sokkal nagyobb területen zajlik a termesztés; a

szövetkezeti tagság összességében már mintegy 400 hektáron gazdálkodik. A fejlődés töretlen: jelenleg is több nagy ültetvénybővítés szerepel a napirenden. Az, hogy a négy település határában ilyen nagy kiterjedésű gyümölcsösök találhatóak gyökeresen megváltoztatta a táj képét. Művelt dombok között érkeznek az odalátogatók a településekre, ahol sok más vidékkel ellentétben tiszta és rendben tartott utcakép fogadja az utazókat. Bár továbbra is a kajsi a fő termesztett gyümölcs, de az elmúlt években ehhez már felzárkózott az alma is. Ezen kívül nagy arányban természetnek szőlőt, szilvát, meggyet és cseresznyét is az itt élő gazdák.

Már a 90-es évek végén felismerték a helyi gazdák azt, hogy jelentősen javítaná értékesítési lehetőségeiket, hogy ha nagy tárolókapacitású hűtőház is a rendelkezésükre állna. A legelőször épített hűtőházat nagyon hamar kinőtték a termelők, azóta több bővítést kellett megvalósítaniuk. Ma már egy minden igényt kielégítő, válogató és előkészítő terekkel ellátott modern komplexum áll a helyi gazdák rendelkezésére, ahol sok száz tonna gyümölcs tárolását meg tudják oldani akár hosszú heteken keresztül. A szövetkezet európai szintű versenyképességének eléréséhez elkerülhetetlen volt a fejlesztéseket végrehajtani. A gyümölcsstermesztés a vidék foglalkoztatási helyzetére is pozitívan hatott, az érintett települések a tágabb környékénél lényegesen jobb helyzetben vannak. Ha sokszor csak idényjelleggel is, de sokak számára tudnak munkát kínálni. A kisvejkői szövetkezet elsősorban az értékesítéssel foglalkozik, de emellett növényvédelemmel és szaktanácsadással is a tagság valamint a partnerei rendelkezésére áll. A szövetkezet 98%-ban exportra dolgozik: gyakorlatilag az egész uniós piacra értékesít, ezen kívül egyre meghatározóbb célországát jelenti Oroszország is.

Kisvejkén a korábbi szövetkezés nem érintette a gyümölcsfeldolgozást, tehát magától adódott az ötlet (vagy inkább igény), hogy a magasabb hozzáadott értékű eredő nagyobb jövedelmezőség érdekében a megtermelt gyümölcsök feldolgozásával is foglalkozzanak a gazdák. A korábbi tapasztalatok szerint a termelők saját idejükből már nem tudtak a feldolgozásra, a marketingre és az értékesítésre többet fordítani. Ehhez a szociális szövetkezeti formát látták a legalkalmasabbnak, így tíz gazda megalakította a Völgység Kincse Szociális Szövetkezetet. A szövetkezet célja munkanélküli, illetőleg szociálisan hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése. A szövetkezet az előzőekben megjelölt alapvető céljának eléréséhez a szociális szövetkezetekről rendelkező 141/2006. (VI.29) Korm. Rendeletben meghatározott konkrét foglalkoztatási módokon felül elősegíti, hogy a szociálisan hátrányos helyzetben levő tagjai a főtevékenységként, vagy kiegészítő jelleggel végzett gyümölcsstermelésből rendszeres bevételhez, jövedelemhez jussanak, ezért felvásárolja a tagjai által

termelt terményeket és termékeket, majd gondoskodik az arányos ellenszolgáltatás garantált kifizetéséről.

A léüzem termelő tevékenységében résztvevő tagok rendszeres munkabért kapva, önfoglalkoztatók lévén további rendszeres és biztos jövedelemhez jutnak. Ugyanakkor a térség gyümölcsstermelői további értékesítési lehetőséghez jutnak az üzem bérfeldolgozói tevékenysége által. A szövetkezet gazdasági tevékenységén kívül – anyagi lehetőségei függvényében és az elsődleges célok megvalósulásának veszélyeztetése nélkül – szociális juttatásban részesíti tagjait, továbbá támogatja tagjai kulturális, oktatási, közművelődési és sport tevékenységét. A szociális szövetkezet, mint profitorientált, de szociális feladatokat felvállaló szervezet további munkahelyeket teremt a térségben a gyümölcsfeldolgozás bővítésével (lekvár-főzés, aszalványkészítés). Mindezen célok megvalósítását szolgálta egy TÁMOP 2.3.4/B-2 és egy LEADER nyertes projekt megvalósítása.

A mezőgazdaság fejlődése többlet hozadékokkal is járt. Kisvejkén a közösségfejlesztésre is igen nagy hangsúlyt fektetnek. Ennek egyik legszebb példája, hogy a falu hátrányos helyzetű tanulóit délutáni tanodával várják, segítik őket problémáik megoldásában, felzárkóztató oktatásban vehetnek részt és igyekeznek az életüket helyes kerékvágásban tartani. Ezen kívül szabadidős programokat is szerveznek a fiatalok számára, ahol a résztvevő 30-40 gyermek kiállításokon, kirándulásokon vehet részt.

A közösségfejlesztés másik kiváló példája a kisvejkei Kajszai Fesztivál. A július végi esemény lelke a lekvárfőző verseny, ahová az ország minden tájáról érkeznek nevezők. Az eseményt minden évben számos kulturális program teszi teljessé, ezzel egész napos élményt nyújt az odaérkezőknek.

Kisvejke térségében elért eredmények egyik jelentősége abban áll, hogy néhány hektár gyümölcsös egy család számára annyi mellékjövedelmet termel, amely segítségével, ha szűkösen is, de akár más munka nélkül is el tudná tartani magát. Úgy tűnhet, hogy az ilyen formájú gyümölcsstermesztésnek komoly szociális szerepe is lehet, és hátrányos helyzetű területeken nagy segítséget jelenthetne. Látni kell ugyanakkor, hogy a gyümölcsstelepités igen költséges beruházás, a ráfordítások kezdetben akár a több millió forintot is elérhetik hektáronként, vagyis a nagy léptékű gyümölcsstermesztésbe önállóan egy átlag magyar állampolgár aligha tud belefogni.